

Pandemie koronaviru: Nová slova v ruštině a češtině

BOHUSLAVA NĚMCOVÁ

Západočeská univerzita v Plzni

<https://doi.org/10.24132/ZCU.PROFILINGUA.2021.73-86>

Příspěvek je věnován vybraným novým slovům, která se v souvislosti s pandemií koronaviru objevila v ruském a českém jazyce v letech 2020–2021. Představeny jsou stěžejní tištěné i elektronické slovníky a odborné práce, které se výzkumem nové slovní zásoby zabývají.

Epidemie koronaviru výrazně ovlivnila v průběhu posledních dvou let nejen naše osobní životy a zdravotní stav mnoha lidí na celém světě, ale i každodenní pracovní povinnosti mnoha profesí. Pracovní povinnosti byly zcela neplánovaně a ze dne na den přesunuty do online prostředí a ve velké míře docházelo k rychlé digitalizaci v mnoha oborech. Změny, které byly epidemií koronaviru v každodenním životě vyvolány, se nutně odrazily i na vývoji jazyka. V každém jazyce se objevil značný počet nových slov, která slouží k označení nových skutečností. Mnohá slova byla přejata z angličtiny (lockdown/локдаун, COVID-19/covid/ковид) a do jazyka běžného uživatele začala pronikat terminologie především z oblasti medicíny (smrtnost, úmrtnost, proočkovanosť, PCR-test, antigenní test atd.). Výzkumu neologismů, které se objevily v období od února 2020 až po dnešní den, je věnována pozornost lingvistů na celém světě.

Cílem našeho příspěvku je představit významné publikace zaměřené na výzkum a zpracování nové lexiky. Dále představíme některá sémantická pole a v neposlední řadě shrneme výsledky

našeho malého výzkumu, věnovaného neologismům v ruštině a češtině.

První význačnou monografií věnovanou novým lexikálním prostředkům, které vděčí za svoji existenci epidemii koronaviru, je v ruském prostředí monografie «*Новые слова и словари новых слов 2020*»,¹ vydaná Ruskou akademií věd v Sankt-Petěrburgu v roce 2020. Monografie obsahuje příspěvky, které byly předneseny na Čteních, věnovaných 95. výročí narození zakladatelky ruské akademické neologie a neografie N. Z. Kotelovové (prosinec 2020, Ústav pro lingvistický výzkum Ruské akademie věd). Monografie se skládá ze tří částí. První část s názvem «*Отражение динамики языковых и культурных процессов в лексике и семантике*» obsahuje odborné stati ruských i zahraničních lingvistů, věnované aktuálním otázkám současné neologie, a sice aktivním procesům ve slovní zásobě a sémantice různých jazyků, vetyčení základních příznaků neologismu, novým jevům v oblasti paremiologie, užití neologismů v různých typech diskurzů atd. Druhá část monografie pod názvem «*Активные процессы в области словообразования*» je věnována slovtvorným procesům, které probíhají v ruském jazyce v současné době, pozornost je věnována jejich analýze v sociokulturním, lingvopragmatickém a funkcionálním aspektu a na základě analýzy jsou stanoveny nejproduktivnější a nejčastěji se vyskytující modely. Společným tématem obou zmíněných částí je období pandemie koronaviru. Poslední část monografie je věnována charakteristice lexikografických projektů, mezi nimiž zaujímá neologie významné místo. Už v této monografii je pozornost věnována například metafoře války (*boj s koronavirem, porazit koronavirus, lékaři v první linii*), který je v lingvistice dále rozpracováván. Kromě toho se objevují i práce srovnávacího charakteru, například porovnání neologismů koronavirového období v ruštině a maďarštině nebo porovnání slov, označujících

¹ Kozlovskaya, N. V. *Novye slova i slovari novykh slov. 2020: Sbornik naučnych statej*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2020. [cit. 10.08.2021]. Dostupné z: <https://iling.spb.ru/publications/555>.

koronavirovou infekci koronaviru v ruštině, angličtině a němčině či porovnání nových lexikálních prostředků v ruštině a v kazaštině. Výzkum se zaměřuje i na slovtvorné procesy, především derivaci, lingvistickou kontaminaci (tzv. blending, mísení) či na výzkum nově vzniklých/vznikajících sloves.

Druhou významnou monografií v ruském prostředí je kolektivní monografie „*Русский язык коронавирусной эпохи*»² a «*Словарь русского языка коронавирусной эпохи*».³ Obě publikace byly rovněž vydány Ústavem pro lingvistický výzkum RAN v roce 2021. Monografie je věnována popisu dynamických procesů v ruském jazyce, ke kterým došlo v období pandemie koronaviru. Slovník obsahuje zhruba 3500 slov, která se v ruském jazyce objevila v letech 2020–2021. U 1000 lexikálních jednotek je uvedena jejich lexikografická charakteristika, 2500 slov a slovních spojení je uvedeno bez podrobnějších lexikografických údajů. Autory statí, uveřejněných v monografii „*Русский язык коронавирусной эпохи*“ jsou jak ruští, tak i zahraniční lingvisté, který se zaměřují na systémovou analýzu neologismů daného období, zabývají se výzkumem jazykové hry, která se projevuje v textech, uveřejňovaných na sociálních sítích, na fórech, diskuzích a hromadných sdělovacích prostředcích. Zajímavou součástí daného slovníku je poslední část, která přináší frazeologizmy či okřídlená slova, změněná v podmínkách koronavirové infekce.

V českém prostředí se výzkumu neologismů v posledních letech věnuje především Michaela Lišková z Ústavu pro jazyk český AV ČR.

Změny v jazyce v souvislosti s výskytem pandemie reflektuje *Akademický slovník současné češtiny*,⁴ ve kterém jsou

² *Russkii yazyk koronavirusnoi epokhi*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2021. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://iling.spb.ru/dictionaries/neology/coronavirus/book.pdf>.

³ *Slovar russkogo yazyka koronavirusnoi epokhi*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2021. [cit. 10.08.2021]. Dostupné z: https://pure.spbu.ru/ws/portalfiles/portal/78276278/_pdf.

⁴ *Akademický slovník současné češtiny* [online]. [cit. 15.08.2021]. <https://slovník.cestiny.cz/uvod.php>.

lexikograficky zpracována slova, se kterými se v průběhu posledních dvou let setkáváme častěji než dříve. Celkem se jedná zhruba o 65 hesel (výlučně spisovných slov, domácího původu i přejatých) s jejich lexikografickou charakteristikou, možnými variantami (homeoffice/home office) a příklady jejich užití.

Kromě toho se zpracováním slovní zásoby zabývá i Oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR, které dokumentuje nová slova související s aktuálním společenským děním pomocí databáze **Neomat**.⁵ Na rozdíl od elektronického Akademického slovníku současné češtiny jsou do databáze Neomat zahrnuta slova různých útvarů českého jazyka, tzn. kromě slov spisovných i slova hovorová. Běžný uživatel českého jazyka do databáze přispívat nemůže, databáze je spravována pracovníky ÚJČ AV ČR.

Poslední databází slov, kterou chceme zmínit, je databáze Čeština 2.0.⁶ Jedná se o slovník, který je jako jediný z výše uvedených průběžně od roku 2009 doplňován běžnými uživateli jazyka. Slovník zahrnuje nejen zcela nová slova, ale i výrazy slangové, regionální atd. Zakladatelem slovníku je Martin Kavka, který spolu s lexikografem Michalem Škrabalem vydal publikaci Hacknutá čeština (2018). Uvedený slovník i publikaci lze považovat za neortodoxní slovník dnešní češtiny, nicméně i on si zaslouží pozornost, neboť se v něm projevuje jazyková hra a obsahuje množství okazionalismů, tj. slov, která vznikla příležitostně v procesu tvoření textu, popř. v projevech běžně mluvených.

V následující části se zaměříme na neologismy spojené s pandemií koronaviru. V Novém encyklopedickém slovníku češtiny⁷ je neologismus definován jako „lexikální jednotka, která se ve vztahu k existujícím jednotkám slovní zásoby současného jazyka vyznačuje novostí, a to jak z hlediska vzniku, tak

⁵ Databáze excerptního materiálu Neomat, verze 3.0 [online]. [cit. 05.08.2021]. <http://www.neologismy.cz/>.

⁶ Čeština 2.0 [online]. [cit. 05.08.2021]. Dostupné z: <https://cestina20.cz/o-cestine-2-0/>.

⁷ Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 10.08.2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/NEOLOGISMUS>.

z hlediska funkčního (funkčně systémového, komunikačního, stylistického)“. Hlavním důvodem vzniku neologismů je tedy potřeba pojmenovat nové věci, jevy, popř. potřeba nahradit dosud používané výrazy prostředkem přesnějším. Jedním z důvodů vzniku neologismů je rovněž snaha o působivě vyjádření, nejčastěji citově (expresivně) zabarvené. Výsledkem této snahy je vznik značného počtu expresivně zabarvených hovorových slov, jak doložíme níže.

Podle slov Václava Cvrčka, zástupce ředitele Českého národního korpusu (ČNK), který se zabývá shromažďováním a zpracováním textů z internetových médií, diskuzí a sociálních sítí, jsou slovy roku 2020 jednoznačně následující slova v následujícím pořadí: *koronavirus*, *pandemie*, *karanténa*, *nakažený a rouška*.⁸ Čtenáři serveru Lidovky.cz za slovo roku zvolili slovo „*lockdown*“, redakce LD potom slovo „*covid-19*“.⁹

Výzkumem frekvence užití slov „Covid-19“ a „koronavirus“ se zabývala i společnost NEWTON Media, která za rok 2020 zpracovala přes 33 tisíc českých rozhlasových a televizních pořadů. Podle výsledků uveřejněných na webových stránkách společnosti se prvních osm nejčtenějších nových slov vztahuje k tématu „koronavirus“. Výsledky výzkumu jsou následující: *Koronavirus/koronavirový* (76 404 užití), *covid/covidový* (32 834 užití), *lockdown* (1670 užití), *pendler* (1577 užití), *remdesivir* (1281 užití), *koronakrise* (1251 užití), *rychlotest* (1001 užití), *antigenní* (1094 užití).¹⁰

Rovněž v ruském jazyce slovo *ковид* „zdomácnělo“. Zatímco v začátcích koronavirové epidemie bylo do ruštiny toto

⁸ V Česku poprvé vybrali slovo roku. Vítěze uhádnete za vteřinu [online]. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/slovo-roku-neprevkapi-je-to-koronavirus-135335>.

⁹ Slovo roku 2020: čtenáři serveru Lidovky.cz vybrali lockdown, redakce LN zvolila covid-19. [online]. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/slovo-roku-2020-ctenari-serveru-lidovky-cz-vybrali-lockdown-redakce-ln-zvolila-covid-19.A201228_192126_In_domov_sei.

¹⁰ Nejčtenější nová slova v roce 2020 ovládl coronavirus. [online]. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://www.newtontech.net/cs/blog/22545-nejcetnejsi-nova-slova-v-roce-2020-ovladl-koronavirus/>.

transplantováno a psáno latinkou COVID-19, postupem času se slovo adaptovalo a běžně je užíváno označení «ковид» s přízvukem na druhé slabice. Na rozdíl od ruštiny je v běloruském prostředí slovo vyslovováno s přízvukem na první slabice. Roli pravděpodobně hraje jeho orfografická stránka, tzn. při napsání «ковид» je v běloruském prostředí přízvučná pochopitelně první slabika.

Grafickým osvojením slova COVID-19 v ruštině se zabývají I. T. Vepreva a T. V. Kuprina (2021: 91–100) a uvádějí tabulku s nárůstem výskytu lexémů COVID-19 během roku 2020 v jeho různých grafických podobách (Covid-19/Covid, Ковид-19, ковид/ковидный).

2020 r.	Covid-19/Covid	Ковид-19	ковид/ковидный
январь	0	0	0
февраль	432	2	1
март	8000	6	8
апрель	17702	40	324
май	14373	47	20
июнь	12174	93	2297
июль	9998	71	2053
август	8574	57	2576
сентябрь	8311	76	2810
октябрь	11826	138	5587
ноябрь	11479	147	6580
декабрь	11014	148	7103

Tabulka nám názorně dokládá proces adaptace přejatého slova v ruském jazyce. Zatímco v ruštině jsou tvary «ковид» a «ковидный» považovány za jazykově správné a užívány běžně

ve spisovném jazyce, ve spisovné češtině jsou upřednostňovány tvary „*covid/Covid-19*“ a „*covidový*“, na rozdíl od tvarů „*kovid*“ a „*kovidový*“.

Kromě těchto slov se v obou jazycích objevilo množství neologismů, označujících onemocnění COVID-19, tj. koronavirovou infekci. Většinou se jedná o slova hovorová, popř. stylisticky zabarvená. Jako příklad označení pro koronavirovou infekci můžeme uvést: *ковидия* (hov.), *ковидище* (hov.), *ковидка* (hov.), *ковидина* (hov.), *ковидик* (hov. žert.), *ковидий* (hov.), *ковидизм* (hov.), *ковидла* (hov. iron.), *ковидра* (žert.), *ковидство* (hov.), *ковидушка* (hov. žert.), *ковидушко* (hov.žert.), *ковидыч* (hov.), *коронавирусня* (hov. zhrub.), *коронавирусняк* (hov.), *коронавирушка* (hov. žert), *корднушка* (hov. žert.), *коронавирь* (hov.), *коронарка* (hov.), *коронарочка* (hov.), *коронач* (hov. zhrub.), *коронка* (hov. zhrub.), *короняша* (hov. fam.), *короняшка* (hov. fam.), *барановирус* a *зомбовирус* (v речи ковид-дисидентов об инфекции, как о вымышленном явлении, существующем только виртуально, или в СМИ и выгодном мировым бизнес-элитам), *ковидий* (hov.), *ковидик* (hov. žert.), *ковидоз* (hov.), *ковидомор*, *ковидство* (hov.), *корона* (hov.), *коронавир* (hov.), *коронавирусик* (hov.), *короназмея* (žert.), *короназябра* (hov.žert.) Kromě těchto slov se pro onemocnění COVID-19 vžilo v ruském jazyce označení *китайская чума*, kterému v českém jazyce odpovídá pojmenování čínská chřipka. Kromě tohoto pojmenování se můžeme v češtině setkat i se slovy *chřipčíčka*, *kovídek*, *chřipečka*, *koronamor* či *koronarýmečka*, která se objevují hlavně u zastánců konspirativních teorií a vyjadřují zbytečnost zavádění protiepidemických opatření a restrikcí, týkajících se celé společnosti.

Koronavirus, způsobující onemocnění COVID-19, je v českém prostředí označován jako: *koronáč*, *korona*. Podobné výrazy se objevují i v ruském jazyce: *корона* (hov.), *коронавир* (hov.), *коронавирусик* (hov.), *ковидовирус* (hov.). Tato slova se poté pojí se slovesy *подхватить*, *подцепить*, *поймать*, *словить корону*/ *chytit*, *lapit*, *čapnout koronavirus*, tj. nakazit se koronavirem.

Rovněž pro příznivce i odpůrce očkování proti Covid-19 lze najít celou řadu označení. Odpůrci očkování jsou označováni jako *антиваксеры, антивакцинники, антивакцинщики, антипрививочники, вакцинодиссиденты, вакциноскептики, факцинофобы*. Naproti tomu příznivci očkování jsou *вакцинофилы, вакцинщики*.

Stejně jako očkování, tak i karanténa (*карантин*) má celou řadu odpůrců (*антикарантинисты, карантиноскептики, карантинофобы*) i příznivců (*карантинофилы*). Můžeme se setkat i se slovy, která označují člověka, který je v karanténě z důvodu infekčnosti, popř. podezření na nákazu. Jedná se o následující slova: *домасиделец/домосиделец* (hov. žert.), *домосек* (hov. žert.), *изолянт* (hov.), *карантинист* (hov.), *карантинник* (hov.), *карантинующийся* (hov.), *карантинщик/ карантинщица* (hov.), *карантист* (hov.). Pro samotnou izolaci je potom užíváno hovorové slovo *изоляционка* (hov.). S karanténou souvisí i slovo *карантини* (žert.), označující nápoj, který je konzumován buď o samotě, popř. při online setkáních s přáteli v době karantény. Českému spojení *posílat do karantény* v ruštině odpovídá *сажать/отправлять на карантин*, a spojení *být v karanténě* – *сидеть на карантине, карантиновать* (hov.), *jít do karantény* – *сесть на карантин, самоизолироваться*.

Ze slov *карантин* a *каникулы* vznikla kontaminací slova *карантикулы* (žert.) a *карантиниккулы* (žert.), používaná pro označení karantény ve školách v březnu – dubnu 2020. Pro označení této karantény se můžeme setkat i se slovy *путиниккулы, путиккулы, ковикулы*, která vznikla rovněž kontaminací (smíšením) dvou slov (*Путин + каникулы, ковид + каникулы*).

Rovněž užívání roušek a respirátorů se v jazyce výrazně odrazilo. Pro povinné nošení ochrany dýchacích cest (rouška, respirátor) je v ruštině používáno označení *масочный режим*. Samozřejmě i nošení roušek našlo ve společnosti své příznivce, kteří toto opatření přísně a za každé situace dodržovali – *маскеры, маскофилы* (hov.), *масочники* (hov.), ale i své odpůrce – *антимаскеры* (hov.), *антимасочники* (hov.), *антиперчаточники* (hov.), *барановирусники* (hov. opovrř. – odpovídá českému *ovse*), *ковигисты* (hov.).

Podle užívání/neužívání, popř. způsobu nasazení roušky lze rozlišit: *безмасочнику* (hov.), *бесперчаточнику* (hov.), *замасочнику* (hov.), *масочник-перчаточник* (hov.). Člověk s rouškou nasazenou pod nosem bývá označován jako *наруженосец* (hov. žert.), *подбородочник* (hov.), *подносник* (hov.), *голоносик* (hov.).

Expresivně zabarvená slova se vžila i pro *roušku*, která bývá označována jako *ковидник* (hov.), *намордник* (hov.), *маска-ушанка* (žert.). Zvláštním typem ochrany dýchacích cest je potom *маска-экрэн*, čili ochranný štít.

Lidé, kteří nevěří v existenci koronavirové infekce a nesouhlasí s opatřeními, která jsou přijímána, bývají označováni jako: *антиковидники* (hov.), *антикоронавирусники* (hov.), *ковиддиссиденты*, *вирусоскептики*, *ковигисты*, *ковид-диссиденты*, *ковид-идиоты* (hov.), *ковидиоты*, *ковидодиссиденты*, *ковидоотрицатели* (hov.), *ковидоотрицальщику* (hov.), *ковидоскептики*, *ковид-отрицатели*, *коронаидиоты*, *коронаотрицальщику* (hov.), *коронаотрицатели* (hov.), *коронаскептики*.

Člověk, který se nakazil koronavirem, bývá označován jako: *инфицированный*, *заболевший*, *ковид-больной*, *бессимптомник* (hov.), *бессимптомщик* (hov.), *ковидец* (hov.), *ковидик* (hov.), *ковидист* (hov.), *ковидник* (hov. – sniž.), *ковидовец* (hov.), *ковидонос* (hov. iron.), *ковидоносец* (hov. iron.), *ковидоноситель*, *ковидчик* (hov.), *коронавирусник* (hov. zhrub.), *коронник* (hov.), *коронщик* (hov.), *пандемийщик* (hov.).

Zvláštní označení jsou používána i pro lékaře, kteří se specializují na léčení onemocnění COVID-19. Jedná se o následující slova: *ковидист*, *ковидник* (hov.), *ковидовец*, *ковидолог*, *ковидонавт* (žert.), *коронавт* (žert.). Poslední dvě slova vznikla opět kontaminací dvou slov, a sice *ковид/коронавирус* + *космонавт*, a sice na základě podobnosti obleku, který zdravotníci při kontaktu s nakaženým měli na sobě – se skafandrem kosmonauta.

Pro nositele infekce, tj. přenašeče, jsou používána označení: *инфицированный*, *вирусоносец*, *вирусоноситель*, *ковидонос* (hov. iron.), *ковидоносец* (hov. iron.), *ковидоноситель*, *ковидоноска* (hov.), *коронаноситель*.

Jak jsme již zmiňovali výše, mnohé pracovní povinnosti byly během pandemie – pokud to bylo možné – převedeny do online prostředí. V souvislosti s tím došlo k rozšíření nejrůznějších komunikačních platforem, především potom Google Meet, Zoom, Skype a v jazyce se objevila řada nových slov: *дистант* (hov.), *дистантить* (hov.), *дистанционка* (hov.), *дистанционник* (hov.), *дистанионщик* (hov.), *зумбариться* (hov. – komunikovat na platformě Zoom), *зумеры* (účastníci videokonferencí), *зумизация* + *зумификация* (rozšíření platformy Zoom), *зумить/зумиться* (hov. – mít online konference), *ковидствовать* (iron. – mít distanční výuku), *полудистант* a *полуудаленка* (hybridní formát).

Kromě výše uvedených substantiv se objevila i řada sloves, odvozených od substantiv *ковид* a *коронавирус*, označujících, že je někdo nemocný, popř. se nakazil/onemocněl či prodělal COVID-19.

- Nakazit se/onemocnět covidem/dostat covid: *заковидеть* (hov.), *заковидить* (hov.), *заковидиться* (hov.), *ковиднуть* (hov.), *ковиднуться* (hov.), *коронавируснуть* (hov. zhrub.), *короноваться*, *оковидиться* (hov.)
- Mít covid: *ковидеть* (hov.), *ковидить* (hov.), *ковидиться* (hov. zhrub.), *ковидничать* (hov.), *ковидовать* (hov. iron.), *ковидоносить* (hov.), *ковидствовать* (hov.), *коронавирусеть* (hov.), *коронавирусовать* (hov.)
- Prodělat COVID-19: *отковидить* (hov.), *откоронавирусить* (hov.), *отковидиться* (hov.), *перековидеть* (hov.), *перековидить* (hov.), *перекоронавирусить* (hov.)

Rovněž nemocniční oddělení a stacionáře, ve kterých se léčí pacienti s COVID-19, mají vedle spisovných označení *ковидарий*, *ковидариум*, *ковид-больница*, *ковид-госпиталь* řadu označení expresivně zabarvených či hovorových: *ковидальня* (hov.), *ковидарник* (hov. zhrub.), *ковидарня* (hov. zhrub.), *ковидник* (hov. zhrub.), *ковидница* (hov. zhrub.), *ковидятня* (hov. zhrub.), *коронагоспиталь* (hov.)

Posledním sémantickým polem, kterému budeme věnovat pozornost, je označení pro děti, které se buď narodily v období pandemie nebo v důsledku pandemie nebo v ní prožily část svého dětství. V ruštině je pro toto *covidátko* používáno označení *ковиденок* (hov. zjem.). Generace v době pandemie narozených dětí je v ruštině označována jako *ковиниалы*, *корниалы* (kontaminace *корона* + *миллениал*), *корониалы*, *коронники*. Generace dětí, které část svého dětství prožily v době pandemie, je označována jako *пандемилы* nebo *корониалы*.

Znalost nových slov, popř. jazykový cit studentů bakalářského oboru Cizí jazyky pro komerční praxi – ruský jazyk jsme se rozhodli prověřit výzkumem, zaměřeným na zjištění povědomí studentů o významu některých slov, která se v ruštině a češtině objevila právě v průběhu posledních dvou let, popř. došlo k posunu jejich významu (srov. *намордник*, *náhubek* – *rouška*).

Našeho výzkumu se účastnilo 14 studentů bakalářského studijního programu Cizí jazyky pro komerční praxi – ruský jazyk ve věku od 18 do 25 let. Z celkového počtu 14 studentů bylo 5 studentů, kteří žijí v ČR déle než 10 let. Zbývajících 9 studentů žije v ČR kratší dobu a jedná se o rodilé mluvčí, nositele ruského jazyka. Dotazník studenti vyplňovali osobně, v několika případech elektronicky.

Dotazník obsahoval 18 ruských slov a 10 českých slov. Úkolem studentů bylo uvést buď ekvivalent slova v druhém jazyce, popř. popsat význam slova v libovolném (ruském nebo českém) jazyce.

Z ruských slov byla do dotazníku zahrnuta následující slova: *голоносик* (4/2), *догшеринг* (6/0), *карантини* (0/0), *карантикулы* (10/5), *ковидальня* (1/0), *ковидница* (5/5), *ковидида* (2/1), *ковидные* (1/0), *ковидонавт* (0/0), *масочник* (7/1), *намордник* (9/0), *отковидить* (5/1), *масочный режим* (9/1), *сидидомец* (8/2), *суперваксер* (2/0), *удаленка* (9/1), *уханька* (1/0), *экран-маска* (4/0).

Čeština byla v dotazníku zastoupena následujícími slovy: *rouškomat* (10/4), *distančka* (11/4), *PES* (5/3), *rouškomil* (3/2), *kovídek* (6/4), *náhubek* (5/4), *zákaz vycházení* (8/4), *rouškovník* (0/0), *rouškovné* (4/4), *očkování* (11/4).

První číslo za slovem v závorce uvádí počet správných odpovědí, číslo za lomítkem potom počet správných odpovědí u studentů, jejichž mateřštinou je čeština.

Z uvedených výsledků vyplývá, že z ruských slov se studenti nejméně setkali se slovy *ковидонавт* (0/0), *уханька* (1/0) a *ковидные* (1/0). Zatímco slova *ковидонавт* a *уханька* se běžně v publicistických textech nevyskytují, zpodstatnělé přídavné jméno *ковидные* (*надбавки*), označující finanční odměnu pro zdravotníky, podílející se na léčení pacientů s COVID-19, se v publicistických textech jistě objevovalo. Nicméně je pravda, že se jedná o velice frekventované adjektivum, užívané v jiných, mnoha častějších kolokacích (*ковидные каникулы*, *ковидные койки*, *ковидные стационары*, *ковидные сертификаты*, *ковидные госпитали*, *ковидные паспорта*, *ковидные ограничения*).

Z českých slov bylo nejméně úspěšné slovo *rouškovník*, označující strom/věšák, na kterém jsou volně k rozebrání roušky (zdarma). Dané slovo se objevilo v samých začátcích pandemie, kdy se z důvodu nedostatku lékařských roušek strhla lavina domácího šití roušek (nakupování látek, pořizování šicích strojů) a vlna solidarity s těmi, kdo možnost ušít si doma roušku v danou dobu bohužel neměli. Slovo se používalo především v březnu – dubnu 2020, za krátkou dobu ale vymizelo, neboť roušky přestaly být nedostatkovým zbožím, byly běžně k zakoupení a z toho důvodu zmizely i rouškovníky.

Z výše uvedeného vyplývá, že epidemie koronaviru se výrazně projevila v lexikální rovině jazyka v podobě mnoha nových slov, o která byl jazyk obohacen. Jednalo se o slova přejatá z angličtiny (*локдаун*, *зум*, *коронавирус*, *ковид*, *догшеринг*, *думсерфинг*, *думскроллинг*) i o slova, která vznikla s využitím pro ruský jazyk typických způsobů tvoření nových slov, nejčastěji sufixace, tj. derivace pomocí sufixu. Značný počet nově vzniklých slov nepatří ke slovům spisovným, nýbrž se jedná o slova hovorová, popř. expresivně zabarvená. Na závěr lze uvést, že v porovnání s češtinou vznikl v ruském jazyce mnohem větší počet slov odvozených od samotného názvu onemocnění COVID-19, ať už se

jedná o slovesa, označení samotného koronaviru nebo o označení osob, které šíří virus, popř. prodělávají dané onemocnění.

Literatura

- Akademický slovník současné češtiny* [online]. [cit. 15.08.2021]. <https://slovníkcestiny.cz/uvod.php>.
- Čeština 2.0* [online]. [cit. 05.08.2021]. Dostupné z: <https://cestina20.cz/o-cestine-2-0/>.
- Databáze excerpčního materiálu Neomat, verze 3.0* [online]. [cit. 05.08.2021]. <http://www.neologismy.cz/>.
- Kavka, Martin (2018): *Hacknutá čeština: neortodoxní slovník dnešní mateřštiny*. Brno: Jan Melvil Publishing.
- Kozlovskaya, N. V. *Novye slova i slovari novykh slov. 2020: Sbornik naučnych statej*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2020. [cit. 10.08.2021]. Dostupné z: <https://iling.spb.ru/publications/555>.
- Nejčtenější nová slova v roce 2020 ovládl koronavirus*. [online]. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://www.newtontech.net/cs/blog/22545-nejcetnejsi-nova-slova-v-roce-2020-ovladl-koronavirus>.
- Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 10.08.2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/NEOLOGISMUS>.
- Russkii yazyk koronavirusnoi epokhi*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2021. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://iling.spb.ru/dictionaries/neology/coronavirus/book.pdf>.
- Slovar' ruskogo yazyka koronavirusnoi epokhi*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2021. [cit. 10.08.2021]. Dostupné z: https://pure.spbu.ru/ws/portalfiles/portal/78276278/_pdf.
- Slovo roku 2020: čtenáři serveru Lidovky.cz vybrali lockdown, redakce LN zvolila covid-19*. [online]. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/slovo-roku-2020-ctenari-serveru-lidovky-cz-vybrali-lockdown-redakce-ln-zvolila-covid-19.A201228_192126_In_domov_sei.

- V Česku poprvé vybrali slovo roku. Vítěze uhádnete za vteřinu [online]. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/slovo-roku-neprekvapi-je-to-koronavirus-135335>.
- Vepreva, I. T., Kuprina, T. V. COVID-19: klyuchevoe slovo koronavirusnogo leksikona na etape graphicheskogo usvoeniya v ruskom yazyke. In: *Russkii yazyk koronavirusnoi epokhi*. [online]. SPb.: ILI RAN, 2021. 91–100. [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://iling.spb.ru/dictionaries/neology/coronavirus/book.pdf>.